

XV Međunarodni simpozij na KBF-u Splitu

"Kršćanstvo i evolucija "

"Kršćanstvo i evolucija" bila je tema XV. međunarodnoga teološkog simpozija, koji je priredio Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 22. i 23. listopada u velikoj dvorani Fakulteta. Na simpoziju je sudjelovalo devet uglednih predavača s hrvatskih i europskih sveučilišta. Skup je u četvrtak 22. listopada otvorio dekan Fakulteta prof. dr. Nediljko Ante Ančić. Pozdravivši predstavnika Splitsko-makarske nadbiskupije pastoralnoga vikara mons. Dragu Šimundžu, predstavnika splitskoga Sveučilišta prorektora prof. Igora Zankija, predavače i sve nazočne, dr. Ančić je istaknuo važnost i aktualnost teme podsjetivši na promjene crkvenoga i teološkoga stava prema teoriji evolucije sredinom 20. st. Zahvalivši organizatoru, Povjerenstvu znanstvenoga skupa i svima koji su pomogli u organizaciji simpozija, osobito Splitsko-makarskoj nadbiskupiji i Franjevačkoj provinciji Presvetoga Otkupitelja, dr. Ančić je zaželio dobar i plodonosan rad. Potom je riječ pozdrava u ime splitsko-makarskoga nadbiskupa, i velikoga kancelara KBF-a u Splitu, Marina Barišića, koji se nalazi na zasjedanju HBK-a u Dubrovniku, uputio mons. Šimundža. Istaknuvši aktualnost teme kazao je kako je ovaj XV. simpozij KBF-a u Splitu nadogradnja maloj biblioteci aktualnih znanstvenih tema te širi djelokrug Fakulteta što je svima nama na čast. Ovi simpoziji reinterpretiraju istraživanja, znanja i zaključke te potiču da se ta tema još više osvijetli, kazao je mons. Šimundža poželjevši mnogo uspjeha u interdisciplinarnoj suradnji sudionika u ovom simpoziju. Zatim se nazočnima obratio prorektor splitskoga Sveučilišta prof. Igor Zankij izrazivši svoje uvjerenje da su ovi simpoziji na KBF-u na špicu znanstvenih zbivanja Sveučilišta, a tu njegovu znanstvenu misiju nastaviti će i uvođenje doktorskoga studija. Osvrnuvši se na temu simpozija kazao je da je ona neobično

interesantna ali ne samo za užu akademsku zajednicu nego i za širu javnost, šire krugove društva. Ispričavši jednu anegdotu iz osobnoga života naglasio je koliko je važno, osobito današnju mladež, ispravno poučavati o teoriji evolucije i nastanku i razvitku svijeta i čovjeka, koji su stvoreni po Božjoj volji i promisli. Nakon riječi pozdrava organizatora u prigodi otvaranja simpozija, izlaganje na temu "Evolucijska etika i problem utemeljenja moralnosti" održao je prof. dr. Ivan Bubalo (Sarajevo). Polazeći od zahtjeva predstavnika evolucijske etike da etiku izvuku iz kompetencije filozofije, predavač je pokazao nemogućnost utemeljenja moralnosti oslanjajući se na pretpostavke evolucijske etike. Uspoređujući pokušaje evolucijske etike s klasičnim utemeljenjem moralnosti predavač je nadasve istaknuo prijeku potrebu mišljenja etike u prostoru slobode. Program prvoga dana simpozija završen je predavljanjem

zbornika radova s prošlogodišnjega simpozija pod naslovom "Vlast i autoritet – društveni i crkveni vidovi". O zborniku, koji je objavila Crkva u svijetu, govorili su: prof. dr. Špiro Marasović i doc. dr. Hrvoje Relja.

Drugoga dana simpozija, u petak 23. listopada, program je započeo predavanjem prof. dr. Ludovica Gallenia (Pisa/Rim, Italija) naslovljeno "Odnosi između evolucijske paradigme i kršćanske vjere slijedeći temeljno naučavanje Pierre Teilhard de Chardina". U svome izlaganju zaključuje kako cijela evolucija vodi savezu, odnosno novom Kristovu dolasku. „Teilhardov zakon kompleksnosti-svijesti podcrtava znanstvenu činjenicu o materijalnom svijetu koji ide prema složenosti i o živućem svijetu koji ide prema svijesti, predlaže progresivno uređenje i organiziranost svemira koji se otvara budućnosti. Ići prema nastavlja se u savezu, projicirajući prema budućnosti onaj edenski vrt koji smo tradicionalno smještali sebi iza leđa. To podcrtavanje predočava rečenu perspektivu kao onu koja gradi i uređuje Zemlju za drugi Kristov dolazak. Ako je red u budućnosti, u Zemlji koja se još treba sagraditi za posljednju kozmogenezu, onda je polazna točka nužno postojanje nereda koje se treba organizirati prije Čovjeka zahvaljujući mehanizmima autoorganizacije materije i zahvaljujući kretanju prema složenosti, ali ipak uz aspekte, djelomično uzročne, jer kao što smo vidjeli mehanizmi moraju biti prilagođeni da bi prihvatili slobodno stvorenje. S ovog gledišta dolazimo i do prijedloga, što je osnovica djela Teilharda de Chardina, a to je da stvorimo Zemlju u Isusu Kristu. Zemlja je tako stvorena u savezu a s njom će onda i čovječanstvo biti spremno na promjene za drugi Kristov dolazak. Eshatologija tako više ne gleda pojedinca u Raju, već cjelokupno čovječanstvo koja doseže svoj put te Zemlju i Biosferu koje omogućuju da se taj put ostvari“, naglasio je Galleni. On nadalje smatra da je važan doprinos Teilharda znanosti o evoluciji: Biosfera se razumije kao složen objekt koji evoluiru, posljednji objekt da bi razumjeli mehanizme evolucije koje redukcionistički i populacijski pristup moderne sinteze pokušava zaboraviti. Izlazi na vidjelo jedan novi način koji traži mehanizme stabilnosti Biosfere, razloge evolucije: ne samo natjecanje i borba za opstanak već i harmonija i stabilnost. S druge strane, ako su evolucijski mehanizmi samo priprema za ljudsko djelovanje, nisu samo slučaj i borba, natjecanje i vrebanje, već i suradnja, simbioza, ići prema i paralelizmi. Zaključuje da je sve izrečeno usmjereno tomu da se pokaže kako evolucija nije problem već je resurs zato jer omogućuje bolje razumijevanje Božjeg plana prema čovjeku i važnost saveza za budućnost. Drugo predavanje održao je prof. dr. Josip Balabanić (Zagreb) o temi "Može li kršćanin biti iskreni darvinist?". U svomu je izlaganju naglasio da evolucija postoji i mora postojati te da ona ne ugrožava našu vjeru, nego možda samo neke oblike vjerovanja. Evolucija postoji i stvaranje se uvijek nastavlja, ali se to događa zahvaljujući Božjem transcendentnom „da“.

Nema stvaranja hirom nego postoji smisleni plan. Svi evolucionisti ističu borbu za život, opstanak, ali trebali bi istaknuti borbu za druge, nesebičnost, suosjećanje, altruizam. A teolozi bi trebali – smatra prof. Balabanić – shvatiti evoluciju kao znak vremena, a znakove vremena treba znati čitati. Osvrnuvši se na naše neke teologe istaknuo je da Vjekoslavu Bajsiću, koji je želio povezati teoriju evolucije s teologijom uhvativši se u koštac s prirodnom selekcijom, još dan danas nije posvećeno dovoljno

pozornosti. Nakon rasprave i kratke stanke prof. dr. Dieter Hattrup (Paderborn, Njemačka) održao je izlaganje na temu "Evolucija utemeljuje slobodu ili kako Darwin postaje crkvenim ocem". Problem evolucije u konačnici postaje problem slobode kako čovjeka tako i Boga. Najnovija istraživanja u fizici i biologiji potvrđuju da je istinski razvoj moguć jedino ako je otvoreni prostor Božjem slobodnom djelovanju u svijetu. Tako teorija evolucije, tvrdi dr. Hattrup, ne pokapa vjeru nego joj širom otvara vrata. Prijepodnevni dio programa završio je predavanjem prof. dr. Matthias Schärer (Innsbruck, Austrija) o temi "Stvaranje i/ili evolucija – izazovi za rast i odgoj u vjeri". U različitim religijsko-didaktičkim koncepcijama pokazuje se da se različito postupaju s glavnim problemima tematike stvaranja na vjeronauku: sa sadržajno-simboličkom prezentacijom biblijske vjere u stvaranje u odnosu prema prezentaciji opće važeće prirodoslovne slike svijeta kao i s razvojno-odnosno religijsko-psihološkom situacijom pojedine djece i mladih i njihovom interakcijom u školskom razredu. Samo onaj tko je kadar ozbiljno shvatiti pitanja „što?“ i „kako?“ pri posredovanju tematike stvaranja u njihovoj nerazdvojivoj međusobnoj upućenosti, zaključuje dr. Schärer, može nešto razumjeti o izazovima koje ta tematika nudi pod vidom posredovanja.

Poslijepodnevni dio programa započeo je predavanjem prof. dr. Ivana Tadića (Split) na temu "Razvitak svemira i čovjekovih promišljanja o njemu". U svom izlaganju predavač je dao pregled čovjekovih promišljanja o svemiru od antičkoga doba do danas ističući kako se slika svijeta mijenjala, ispravljala, dopunjavala. Govor o svemiru, pod nekim vidovima, do Kopernika a i kasnije bio je više govor o našem neznanju nego o svemiru. Budući da pitanje nastanka i razvitka svemira nije samo i prvenstveno prirodoslovno pitanje, čovjek je upućen i na filozofiju i teologiju, ali ne zbog toga što prirodna znanost na neka pitanja ne uspijeva odgovoriti, nego upravo zbog toga što sam svemir bez obzira koliko bio (ne)razumljiv u velikomu i malomu, a to znači u svim njegovim temeljnim česticama i u beskonačnim prostranstvima kao i u svojoj povijesti od samoga postanka do danas - u konačnici sam sebi ne može biti odgovor, zaključio je dr. Tadić te dodavši da se Odgovor ponudio i prije nego što je postavljeno pitanje. U svom izlaganju o „Odnosu evolucije i etike - Teološko propitivanje granica“ prof. dr. Tonči Matulić (Zagreb) istaknuo je da je u 19. st. odnos evolucije i etike bio stidljivo načet te je bilo nezamislivo da bi se moral poistovjetio s biologijom. Evolucijska etika vezana je uz Thomasa Huxleya, a od 1975. godine uz Edwarda Wilsona kada nastupa nova treća epoha evolucijske etike ili biologizacija morala. Katoličku teologiju zanima, istaknuo je dr. Matulić, kako unutar evolucijskoga procesa misliti ustrojstvo ljudske naravi. Riječ je o odnosu etike evolucije i teološkoga propitivanja. U nastavku je govorio o radikalnom monizmu prema kojem se stvarnost čita u kompleksnosti, a ne u vidu ontologije. Radikalni monizam dovodi u pitanje metafizičko razumijevanje ljudske naravi što teolog ne može zanemariti. Radi se o radikalnoj biologizaciji morala. Nakon kratke rasprave i stanke uslijedila su dva predavanja: o recepciji evolucije u dokumentima crkvenog učiteljstva govorio je prof. dr. Nikola Bižaca (Split), a doc. dr. Jadranka Garmaz (Split) izlagala je na temu "Recepcija evolucije u vjeronaučnim udžbenicima". Dr. Bižaca istaknuo je kako je važno govoriti o hermeneutičkim kriterijima da bi se moglo razumjeti razmišljanje crkvenog učiteljstva. Propitujući polazi od stava pape Benedikta XVI. prema Drugom vatikanskom saboru istaknuvši da Sveti Otac Sabor vidi kao kontinuitet u određenom diskontinuitetu. Govoreći o različitim fazama odnosa crkvenoga učiteljstva i evolucijske teorije u proteklih 150 godina istaknuo je da je to bila napeta povijest. Od prvotnoga razdoblja „otvorenoga rata“ (1860.-1914.), preko razdoblja „primirja“ (1914.-1941.) i razdoblja „puta pomirenja“ (1941.-1965.), do razdoblja uvažavanja evolucijske paradigme koje traje od 1965. do danas. Papa Ivan Pavao II. smatrao je da je evolucija više od jedne hipoteze. Benedikt XVI. smatra tu tvrdnju previše optimističnom ali na tragu svoga prethodnika ima pozitivan stav prema evoluciji, no ima i brojna pitanja na koja mu teorija evolucije nije još dala odgovor. Predavač naglašava da nije pretjerano reći da se na razini učiteljskog ophođenja s evolutivnom teorijom već mnogo toga dogodilo. Počelo se s više odlučnosti prakticirati razlikovanje između objavljene istine o stvaranju i jednoga teološkog modela, uspostavljen je kritički dijalog s evolutivnom teorijom u kojem teologija uz pomoć epistemologije odnosno filozofije nastoji pokazati neutemeljenost svakog ideološkog pretvaranja jedne znanstvene teorije kao što je evolutivna teorija u materijalističko-ateistički svjetonazor. Nadalje, izričito

se pa i na dorađen način prihvaća teološko uvjerenje po kojem je moguće uvjerljivo govoriti o Božjem početnom i trajnom stvaralačkom djelovanju unutar jednoga svemira u kojem evolutivne dinamike dovode do sve veće kompleksnosti na svim razinama. Pritom se rabe vrijedni elementi prethodnih teoloških i filozofskih tradicija, ali se i oblikuju nove interpretativne kategorije. Dr. Bižaca zaključuje da novi evolutivni uvidi potiču nova pitanja, sile teologiju a time i učiteljstvo motiviraju za još angažiraniji dijalog s evolutivnom teorijom, ali i za još ozbiljnije oslušivanje teologije. Stoga se u svjetlu rečenog s isusovcem Ch. Kummerom može reći da je u konačnici evolucija blagoslov za teologiju, a time i za učiteljstvo. Dr. Garmaz govoreći o recepciji evolucije u vjeronaučnim udžbenicima – koja se na neki način pretvorila u recepciju teologije stvaranje – ističe da se uočava razlika odnosa vjere i prirodne znanosti u osnovnim i srednjim školama. U srednjoj školi je odnos eksplicite tematiziran, traži se usporedba s prirodnoznanstvenim izričajem, promišljanje različitih odnosa, ali koji se u pravilu tek ucrtavaju. Svojevrsan nedostatak je cjelovitiji pristup temi koji ne bi bio samo usmjeren na stjecanje kognitivnih kompetencija. Ako se komplementaran način promišljanja o stvaranju i evoluciji kod učenika ne može pretpostavljati, već se može tek polagano, u malim koracima razvijati, potrebno ga je razvijati tijekom cijelog školovanja. No uočavamo, ističe predavačica, da udžbenici od petog do osmog razreda potpuno zanemaruju ta pitanja – a u onima koji prezentiraju temu slikovno je siromašno simbolima, oblike predmetno prikazivanje Boga – što se kasnije može negativno odraziti na cjelovitiji, holistički pristup toj temi. Nakon završne rasprave, u kojoj su nazočni mogli postaviti pitanja svim predavačima i razjasniti pitanja koja su se pojavila tijekom predavanja dekan KBF-a u Splitu dr. Ančić zahvalio je predavačima na iscrpnim i inspirativnim predavanjima kojima su pripomogli stvaranju sinteze biblijskoga nauka o Bogu Stvoritelju s teorijom evolutivnoga nastanka svijeta, osvjetlili su odnos kršćanstva i evolucije, ukazali na pomake ali i slabe točke u tom vidu. Vidjeli smo da kršćanin može biti iskreni darvinist. Zahtjevi su to za teologe, ali i za sve koji poučavaju u vjeri i koji sudjeluju u navještaju. Preostaje nam da u svjetlu novih spoznaja preformuliramo nauk o stvaranju, pitanje istočnoga grijeha, zla i patnje, slobode i odgovornosti te način Božjega djelovanja. Prosudbe i promišljanja, spoznaje i poticaji pomoći će nam u dubljoj intelektualnoj i teološkoj formaciji, a time i u kvalitetnijem daljnjem radu, zaključio je dekan proglašivši simpozij zatvorenim.

Silvana Burilović